
خوانشی از هنر مدافع حیوانات از منظر اخلاق و اقتصاد سیاسی

فیروزه شببانی رضوانی*

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۲۵

چکیده

این پژوهش می‌کوشد تا جایگاه حیوانات را در روند فلسفه اخلاق و اقتصاد سیاسی توضیح دهد و براساس نمونه‌هایی منتخب، هنر مدافع حیوانات را به دقت بررسی و خوانش کند. شایان ذکر است در دهه‌های اخیر جایگاه اخلاقی حیوانات در حال توسعه بوده است، اما نظام‌های اقتصادی تعیین‌کننده سلسله‌مراتب موجودات در جوامع به شمار می‌روند. مطابق با نظر متفکران جدید، هنر به عنوان ابزار معرفت، توانایی بسیار زیادی در شناخت جهان و امور مربوط به آن دارد. در این میان هنرمندان با تولید آثار گوناگون در دفاع از حقوق حیوانات نیز نقش قابل ملاحظه‌ای در آگاهی‌بخشی و توسعه‌یافتگی به دوش می‌کشند که در خور توجه است. این پژوهش تلاش می‌کند براساس داده‌های کتابخانه‌ای، منتخبی از پوستر، تصویرسازی و گرافیتی را به‌طور غیرتصادفی از هنرمندانی چون سوو کو، آرابو سرکیسیان، بنکسی و حمیدرضا پوراکبر توصیف و تحلیل کند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که ایده خلق آثار مورد نظر مطابق با زیست جهان هنرمند کوششی است برای به رسمیت شناساندن حقوق حیوانات که به نحو قابل ملاحظه‌ای به موازات مطالعات فلسفی و اقتصادی در ارتقای آگاهی عمومی نقش دارد.

کلیدواژه‌ها: اقتصاد سیاسی، حقوق حیوانات، طراحی پوستر، تصویرسازی، گرافیتی

مقدمه

بدون شک برای هر انسانی ضروری است تا برای نجات محیط زیست و حفاظت از حقوق حیوانات آگاه شود و به صورت انضمامی در این راه قدم بردارد. زیرا حمایت از حقوق حیوانات به عنوان زیرمجموعه‌ای از حفاظت محیط زیست، در پیشرفت و توسعه یافتگی جوامع سهم دارد و آینده روشن‌تری برای نسل‌های بعد به همراه دارد. اهالی هنر نیز در کشورهای مختلف با توجه به این موضوع در تولید و ارائه آثار هنری سهم خود را در توسعه یافتگی ایفا می‌کنند.

مطالعه جایگاه حیوانات از منظر اخلاق در تاریخ تفکر، گام نخست ما در این پژوهش است. روشن شدن این مسئله که اگر حیوانات از منظر اخلاق موجودات مُدرک شناخته می‌شوند؛ چرا در عمل به عنوان کالا از آن‌ها استفاده می‌شود، گام بعدی پژوهش برای توجه به نظریه اقتصاد سیاسی است. تفکر مبتنی بر اقتصاد سیاسی توضیح می‌دهد که نظام‌های اقتصادی در جهان با بهره‌کشی از حیوانات پیوند تنگاتنگی دارد. متن حاضر در پی تبیین این بحث است که برای پایان دادن سلسله مراتب سلطه، باید به طور جدی حقوق حیوانات را به طور دقیق و انتقادی بررسی کرد. رویکرد اقتصاد سیاسی در پی تبیین این مفهوم است که؛ «ستم دلایل ساختاری دارد که در اقتصاد، ایدئولوژی و آداب و رسوم یک جامعه ریشه دوانده است.» (تورس، ۱۳۹۶: ۹). بنابراین ایجاد تغییر در این مناسبات ظالمانه مستلزم تغییر در ساختارهای فوق خواهد بود.

نقش هنرمند و اثر هنری در اینجا نه تنها به منزله بازتاب واقعیت اجتماعی، که در حکم وظیفه‌ای عمومی است برای جامعه‌ای که به آن تعلق دارد. هنرمند تجسمی به مدد عناصری چون رنگ و فرم، نوشته، عناصر نمادین و بیان شخصی به آگاه‌سازی اجتماعی در ارتباط با حقوق حیوانات و پیرو آن حفظ محیط زیست و مبارزه با تغییرات اقلیمی و گرسنگی می‌پردازد. در بخش تحلیل آثار پنج اثر شامل یک تصویرسازی از سوو کو^۱، یک پوستر از آرابو سرکیسیان^۲، یک گرافیتی (دیوارنگاری) از هنرمند بنکسی^۳ و دو تصویرسازی از حمیدرضا پوراکبر^۴ معرفی و بررسی

می‌شود. این آثار، نمونه‌های انتخابی از میان هنرمندانی است که به عنوان فعال اجتماعی در حوزه محیط زیست و حقوق حیوانات کمابیش شناخته شده هستند. این پژوهش می‌کوشد هنر مدافع حیوانات را با توصیف، تفسیر و ارزیابی آثار یاد شده در زمینه اجتماعی بررسی کند و با التفات داده‌های برآمده از مطالعات کتابخانه‌ای و اینترنتی با روش توصیفی - تحلیلی به سؤالات زیر پاسخ دهد: حقوق حیوانات در حوزه اخلاق چه روندی داشته است؟ اقتصاد سیاسی در به انقیاد درآوردن حیوانات به دست انسان چه جایگاهی دارد؟ چگونه می‌توان مواردی از آثار هنری مدافع حیوانات را با توجه به جایگاه اخلاقی و اقتصاد سیاسی موجود در جوامع تبیین کرد؟

پیشینه تحقیق

تاکنون پژوهشی در زمینه هنر مدافع حیوانات با رویکرد اقتصادی و اخلاق توسط پژوهشگران فارسی‌زبان یا انگلیسی‌زبان انجام نشده است. در خصوص جایگاه حیوانات از منظر اخلاق یا پزشکی مقالاتی دیده می‌شود که می‌توان به این موارد اشاره کرد: مقاله «جایگاه حیوانات در سیر تاریخی اخلاق و فلسفه در غرب»؛ نوشته شیما بهنام‌منش و رضا عمانی‌سامانی در نشریه اخلاق و تاریخ پزشکی سال پنجم شماره ۲، فروردین ۱۳۹۱ که با ارجاع به مقالات گوناگون، روند تاریخی اخلاق را درباره حیوانات بررسی می‌کند؛ درنهایت رسمیت یافتن جایگاه اخلاقی حیوانات را در دیدگاه‌های معاصر تبیین می‌کند. مقاله دیگری از همین نویسندگان با عنوان «انتقادات اخلاقی بر مواد غذایی حاصل از حیوانات همانندسازی شده» در نشریه اخلاق و تاریخ پزشکی دوره پنجم، شماره بهمن ۱۳۹۰ به چاپ رسیده است. «حقوق حیوانات و تحقیقات زیست پزشکی» عنوان مقاله دیگری است که به قلم عبدالحسن کاظمی، ناصر رزم‌آرایی و بهرام صمدی‌راد در نشریه اخلاق پزشکی پیاپی ۱۵، بهمن ۱۳۹۰ به چاپ رسیده است. در این مقاله قوانین و مقررات موجود با موضوع حقوق حیوانات بررسی و راهکارهایی برای حسن اجرای این قوانین و همچنین نظارت و کنترل بیشتر بر آن‌ها

همان‌گونه که اصول اخلاقی شامل کنش‌پذیران^۸ نمی‌شود، حیوانات در خور تکریم نیستند. تا آنجا که به نظریه اخلاق مربوط می‌شود، آن‌ها در رده اشیا قرار می‌گیرند (H. Franklin, 2005 31-32). از نظر کانت چون حیوانات کنش‌گر اخلاقی محسوب نمی‌شوند، اخلاق به آن‌ها بی‌توجه است. با این حال کانت به شکلی غیرمستقیم حیوانات را مورد توجه پاره‌ای از نکات اخلاقی قرار داد؛ مبنی بر آنکه انسان باید برخورد مناسبی با حیوانات درپیش بگیرد تا بتواند با هم‌نوع خویش نیز به نیکی رفتار نماید (Taylor, 2004: 69-70). از دوره روشنگری، محوریت انسان در مقابل گونه‌گرایی^۹ قرار گرفت. این دیدگاه جایگاهی برای انسان قائل شد که او را در کانون جهان قرار دهد و دسترسی او را به عوامل طبیعی براساس تقاضا در نظر بگیرد. به عبارت دیگر از این پس تمامی اجزای طبیعت، اکوسیستم، گیاهان و جانوران با رویکردی ابزار انگارانه تلقی می‌شد. باین‌حال فیلسوفان دیگری همچون جان لاک در اثر خود به نام درباره آموزش و پرورش (۱۶۹۳) و پس از وی روسو در اثر خود بنام گفتار درباره منشأ نابرابری میان انسان‌ها (۱۷۵۵) رویکرد متفاوتی نسبت به حقوق حیوانات ارائه دادند. روسو که از مدافعان گیاهخواری محسوب می‌شد، در خصوص نابرابری اظهار داشت که هرچند انسان تنها موجود قادر به تفکر و تعقل شناخته می‌شود، حیوانات نیز دارای درجه خاصی از اندیشیدن هستند (Wolloch N, 2008: 295). جرمی بنت در کتابی با عنوان *درآمدی بر اصول اخلاق و قانونگذاری* (۱۷۸۹) اظهار داشت که مسئله اخلاق با احساس درد و لذت است و عمل انسان زمانی اخلاقی است که بیشترین میزان خیر و لذت را برای بیشترین افراد فراهم کند (Albright KM, 2002:45-50).

تام ریگان با استناد به نظریه تکامل داروین توضیح داد که؛ بسیاری از حیوانات خویشاوندان روانی ما هستند و انسان در ساختار بدنی‌اش نشانه‌هایی صریح از توارث دیگر گونه‌های حیوانی حمل می‌کند. به این ترتیب شمار گسترده‌ای از حیوانات غیرانسان دارای زندگی ذهنی و روان‌شناسی‌اند. از نظر داروین بین انسان و حیوانات مرتبه بالا از حیث قوای ذهنی تفاوت بنیادینی

پیشنهاد می‌شود تا در جهت توجه بیشتر به حقوق حیوانات آزمایشگاهی و کاهش زجر و آلام آن‌ها در مسیر پیشرفت علوم و فناوری‌ها قدمی برداشته شود.

اخلاق و حقوق حیوانات

حضور انسان از ابتدای آفرینش همراه با حیوانات بوده است. از این‌رو آرای متفکران در هر دوره تاریخی نظریات اخلاقی گوناگونی را درباره حیوانات و جایگاه ایشان در مناسبت با انسان عرضه داشته است. کار فلسفه اخلاق پاسخ به این پرسش است که چه چیزی اعمال درست را می‌سازد و براساس آن استدلال عقلی ارایه می‌دهد. به‌طور کلی قائل شدن حقوق برای حیوانات نیز امری اخلاقی است. در یونان باستان فیثاغورث معتقد بود از آنجا که روح اساس زندگی است و تمامی موجودات واجد روح هستند، بنابراین کشتن و خوردن حیوانات به‌مثابه هم‌نوع‌خواری خواهد بود (Jason CH, 2007: 101-12). اما سایر فلاسفه یونان همچون ارسطو انسان را به واسطه عقلانیت در موقعیت برتر سلسله‌مراتب موجودات در نظر داشتند و این روند فکری در دوران قرون وسطی نیز ادامه یافت.

انکار آگاهی حیوانات بزرگ‌ترین بهانه به منظور عدم رعایت حقوق حیوانات بوده است. از زمان ظهور سوپراکتیویسم متأثر از اندیشه دکارت بیشتر دانشمندان مشتاقانه این دیدگاه را پذیرفته‌اند که حیوانات غیرانسان عاری از ذهن هستند. دکارت برای دفاع از این دیدگاه استدلال‌های بسیاری بیان کرد که مهم‌ترین آن‌ها توانایی استفاده از زبان است. از نظر دکارت حیوانات توانایی برقراری ارتباط ندارند و نمی‌توانند همچون انسان به زبان‌های زنده و مختلف سخن بگویند. «حیوانات به تعبیر او ماشین‌های طبیعت، بدن‌های بدون ذهن، اسباب‌بازی‌های زیستیِ کوچکی هستند.» (ریگان، ۱۳۹۷: ۶۷)

کانت به‌صورت مؤکد باور داشت که تکریم حیوانات نتیجه ضروری از امر نامشروط^۵ نیست. از نظر کانت حیوانات خودآیین^۶ نیستند، بنابراین نمی‌توانند در رده کنش‌گران اخلاقی^۷ قرار بگیرند. به عقیده کانت تعهد اخلاقی تنها شامل کنش‌گران آن رده خواهد بود.

وجود ندارد. این نکته بر مُدرک بودن حیوانات اذعان داشت که متعاقب نظریات لاک، روسو و بنت به تدریج قوام یافت. در اواخر قرن نوزده میلادی از انجمن‌ها و مؤسساتی چون سازمان رفاه حیوانات در انگلستان، یا سازمان جلوگیری از خشونت در مقابل حیوانات در امریکا می‌توان اسم برد. متفکرانی چون پیتر سینگر و تام ریگان رهبران فکری جنبش حقوق حیوانات تا دهه‌های اخیر در پی تبیین جایگاه اخلاقی حیوانات برآمدند.

علاوه بر براهین اخلاقی در خصوص مُدرک بودن حیوانات، می‌توان به ادیان و آیین‌هایی اتمام داشت که بر منافع ترجیحی و نیز رفاهی حیوانات تأکید داشته‌اند. بنابراین حتی اگر به هر دلیل کسی نخواهد به روند نظریه‌های اخلاقی استناد کند، با اعتقادات دینی می‌توان بر حیات روانی حیوانات صحه گذاشت و حقوق آن‌ها را در نظر گرفت. نکته مهم این است که اگر حیوانات حقوقی دارند، همه انواع و اشکال بهره‌کشی انسان از آن‌ها خطاست و بی‌درنگ باید متوقف شود؛ اما چرا این‌گونه نیست؟ به نظر می‌رسد میان انواع عواملی که ناقض حقوق حیوانات است، در عمل منطق اقتصاد و سرمایه در تعیین وضعیت فعلی حقوق و منافع حیوانات مهم‌ترین نقش را دارد که در ادامه به آن می‌پردازیم.

جایگاه حیوانات در اقتصاد سیاسی

امروزه برکسی پوشیده نیست که بخش بزرگی از تخریب محیط زیست و گونه‌های جانوری ناشی از رشد روزافزون صنایع غیراستاندارد، بهره‌کشی جبران‌ناپذیر از طبیعت، تولید گازهای گلخانه‌ای و آلوده‌سازی رودخانه‌ها، مصرف نسنجیده منابع طبیعی به‌ویژه آب، رقابت‌های سیاسی و اقتصادی، کمبود آگاهی و بی‌توجهی به پیامدهای فاجعه‌بار آن بوده که البته فقط محدود به کشورهای سرمایه‌داری نمی‌شود.

نظرات مارکس درباره یگانگی انسان و طبیعت کمتر شناخته شده است. در مناسبات مارکس انسان و طبیعت در یک کلیت به‌هم‌پیوسته تعریف می‌شوند که ادامه حیات وابسته به حضور بخش دیگر است. این رابطه نه مکانیکی بلکه ارگانیک است (Foster, 1999: 366-370).

علی‌رغم اینکه مارکس درباره پیامدهای عینی بهره‌برداری از زمین و بیگانگی انسان با طبیعت نوشته است، تمرکزی بر مطالعه رابطه میان انسان‌ها و سایر موجودات مُدرک نداشته است. با این وجود مشهود است که انسان‌محوری مارکسیستی متوجه مرکزیت بخشیدن به فعالیت تاریخی بشر به عنوان دگرگون‌کننده محیط و توان جامعه‌پذیری آن و نه تحقیر حیوانات و گونه‌های دیگر است.

از نظر مارکس رابطه‌ای دیالکتیکی میان جامعه انسانی و طبیعت وجود دارد. بنابراین به موجب این رابطه، هر تغییری در طبیعت منجر به تغییر در جامعه می‌شود. پیامد تخریب طبیعت، تخریب جامعه و زندگی انسان خواهد بود. مارکس می‌افزاید: «در مرحله نخست، کار عبارت از پروسه‌ای است بین انسان و طبیعت؛ پروسه‌ای که طی آن انسان فعالیت خویش را واسطه تبادل مواد بین خود و طبیعت قرار می‌دهد، آن را منظم می‌کند و تحت نظارت می‌گیرد. انسان خود در برابر مواد طبیعت مانند یک نیروی طبیعی قرار می‌گیرد. وی قوای طبیعی‌ای را که در کالبد خود دارد، بازوها، پاها، سر و دستش را به حرکت درمی‌آورد تا مواد طبیعی را به صورتی که برای زندگی‌اش قابل استفاده باشد تحت اختیار درآورد. درحالی‌که وی با این حرکت روی طبیعت خارج از خود نیز تأثیر می‌گذارد و آن را دگرگون می‌سازد، در عین حال که طبیعت ویژه خویش را نیز تغییر می‌دهد.» (مارکس، ۱۳۵۲: ۸۲)

از نظر مارکس باورهای مسلط در جامعه همیشه باورهای افراد حاکم بر آن است. مارکس در ایدئولوژی آلمانی توضیح می‌دهد که «نیروی مادی حاکم بر یک جامعه، نیروی فکری حاکم بر آن نیز هست.» (تورس، ۱۳۹۶: ۱۲) کسانی که نیروهای مولد یک جامعه را اداره می‌کنند، در عین حال می‌توانند وسایل تولید فکری را نیز تحت کنترل خود درآورند. کالایی کردن حیوانات در قرن نوزدهم و قرون پیش از آن در مقیاسی بسیار کوچک‌تر از آنچه امروز می‌شناسیم رخ داده که همزمان با تحولات تکنولوژیکی و دگرگونی در شیوه تولید، توسعه یافته است. با پیشرفت سرمایه‌داری، حیوانات به‌عنوان اشکالی خاص از بازتولید اجتماعی (تغذیه،

بارکشی، پوشاک، حمل و نقل و غیره) به عنوان ابزار تولید و به منظور انباشت و تجمیع ارزش افزوده به کار گرفته شدند.

ایدئولوژی حاکم تلاش دارد تا در سلسله مراتب‌ها، نظم اجتماعی ناعادلانه را توجیه و بازتولید کند؛ برای مثال درباره وضعیت فقر در جوامع انسانی به ما مکانیسمی ذهنی می‌بخشد که به کمک آن، مردم قربانی خودشان مقصر هستند. این ساز و کار ذهنی سلطه است و مسئله همان اندازه که به فقر مربوط است؛ به درک تبعیض جنسیتی، نژادپرستی یا گونه‌گرایی ارتباط دارد. گونه‌گرایی نیز به شیوه مشابه عمل می‌کند، و تنها تبعیض نسبت به حیوانات به دلیل حیوان بودنشان نیست. بلکه با ساز و کار ذهنی اجتماعی و اقتصادی ما در هم آمیخته است. تورس با ارجاع به نظریه سه‌گانه نایبرت توضیح می‌دهد که جایگاه حیوانات در نظام سرمایه با فرهنگ و اقتصاد ما ادغام می‌شود: ابتدا ستم بر پایه بهره‌کشی اقتصادی از طبقه یا گروه ضعیف حفظ می‌شود، سپس قدرت توان بهره‌کشی از گروه دیگر را دارد. در نهایت ایدئولوژی افراد را قانع می‌کند که این نظم طبیعی، مطلوب و به سود همگان است (همان: ۱۴-۱۵). به این ترتیب انسان مختار است تا از همه عوامل موجود در محیط زیست و طبیعت به سود نظام سرمایه بهره‌برداری کند.

از نظر مارکس درون اقتصاد سیاسی، تولید و مصرف در آن واحد یکی هستند. مارکس رابطه تولید و مصرف را به صورت یک رابطه دوسویه تبیین می‌کند. به عبارتی مصرف از دو راه تولید را ممکن می‌کند: ابتدا یک فرآورده تنها از راه مصرف به یک فرآورده واقعی بدل می‌شود. سپس مصرف نیاز به تولید تازه را به وجود می‌آورد (مارکس، ۱۳۸۷: ۲۴-۲۵). مارکس توضیح می‌دهد این چرخه به شکل هژمونیک در جوامع کار کرده و تداوم یافته است.

به دلیل عدم امکان سازماندهی حیوانات برای مقاومت در برابر ظلمی که متحمل می‌شوند، آن‌ها به عنوان منابع طبیعی و ابزار تولید در نظر گرفته شده‌اند. حیوانات از برخی جهات شبیه طبقه کارگر در تحلیل مارکس از کار و کالا هستند و در عین حال با آن تفاوت

دارند. حیوانات نماینده کار بدون دستمزد هستند و در توسعه سرمایه‌داری صنعتی نقش کلیدی ایفا کرده‌اند. با در نظر گرفتن نقش حیوانات در این مکانیسم تولید گسترده، اندیشیدن در باره حیوانات به عنوان دارایی جاندار در چارچوب تحلیلی از طبقه کارگر ناگزیر است. حیوانات به عنوان نیروی کار بی‌دستمزد نه فقط خودشان تبدیل به کالا می‌شوند، انرژی، غذا و پوشاکی را تولید می‌کنند که به توسعه سرمایه‌داری صنعتی کمک می‌کند (تورس، ۱۳۹۶: ۵۳). از آنجا که حیوانات فروشنده یا مصرف کننده نیروی کار نیستند، در مقایسه با گروه‌های تحت ستم - حتی مظلوم‌ترین افراد بین انسان‌ها که می‌توانند منافع خود را به طور جمعی سازماندهی و ادعا کنند - در معرض آسیب قرار دارند. این تفاوت همان چیزی است که انسان‌ها را در نقش افراد رهاکننده خود قرار می‌دهد؛ در حالی که حیوانات به موجوداتی در خدمت رهایی تبدیل شده‌اند. (Bundis Marximus and Tierbefreiung, 2019)

امروزه همگان می‌دانند که تاریخ‌زدایی، جهانی‌سازی و طبیعی‌سازی شیوه خاصی از تولید مربوط به زمان و مکان معین، بخشی از استراتژی‌های کلاسیک مشروعیت‌بخشی ایدئولوژیک است. سطح فعلی نیروهای مولد به ما اجازه می‌دهد تا درباره حل مسئله رنج حیوانات به عنوان موجود مُدرک و بخش مهمی از محیط زیست بیندیشیم. موضوع محصولات حیوانی فقط مسئله مصرف نیست، زیرا این محصولات به خودی خود و به دلیل خشونت ذاتی که در تولید آن‌ها وجود دارد، بدون توجه به سیستم سیاسی و اقتصادی که در آن رخ می‌دهد مشکل‌ساز هستند. همان‌طور که مارکس در جوانی به نقل از توماس مونترز نوشت: «موجودات باید آزاد شوند.» (Marx, 2010:172) حیوانات نیز به عنوان موجودات طبیعی می‌توانند از حق آزادی در طبیعت که حق اساسی آن‌هاست برخوردار شوند.

خوانش آثار

هر چند مارکس نظریه‌ای درباره هنر تدوین نکرده است، می‌توان گفت آرای جامعه‌شناسی معاصر یا مارکسیستی هستند یا به نوعی از نظریه‌های مارکس

و بررسی می‌شود. این پنج اثر از سوو کو هنرمند طراح و تصویرگر معاصر انگلستان، آرابو سرکیسیان هنرمند معاصر از ارمنستان، حمیدرضا پورا کبر هنرمند تصویرگر معاصر از ایران، بنکسی هنرمند شناخته شده از انگلستان خواهد بود. هریک از این نمونه‌ها به شرایط حیوانات کالاشده در صناعی چون لبنیات، گوشت، خز، دارو، سیرک و غیره می‌پردازد.

تصویر ۱، با عنوان «ستمگر» اثر سوو کو هنرمند پیشگام حقوق حیوانات است. در این اثر بهره‌برداری سودجویانه انسان از حیوان نمایش داده می‌شود. بیان اکسپرسیونیستی سوو کو در این اثر متأثر از سنت استادانی چون گویا،^{۱۰} کته کلویس^{۱۱} و دیه‌گو ریورا^{۱۲} و تجسم مهارت‌های نویافته هنرمندان معاصر است و می‌توان آن را امکان ترکیب سریع تجربه‌ها دانست. برخی منتقدان هنر بر این باور هستند که آثاری از این دست، از عناصر و دلالت‌های واقع‌گرا استفاده کرده و وقایع اجتماعی را بازتاب می‌دهند. در مقابل ایگلتون^{۱۳} معتقد است که اگر دخالت ذهن خلاق را در اثر هنری بپذیریم، باید بگوییم آگاهی که اثر هنری از واقعیت عرضه می‌کند، صرفاً بازتاب وقایع اجتماعی نیست. هنرمند صورت تغییر یافته واقعیت را در گزینش و ارائه واقعیت به کار می‌گیرد. به عبارت دیگر هنرمند در تمام مراحل تجربه خود را از واقعیت، گزینش و پردازش و به نحوی خلاقانه، منطبق بر محتوا، عرضه می‌کند. (ایگلتون، ۱۳۹۳: ۴۹)

در تصویر ۱ نوع انسان، در مرکز کادر و در مقابل تلی از اسکلت حیوانات به مصرف‌رسیده قرار گرفته و پشت او تلی از کیسه‌های زر و پول قرار دارد. برفراز سر انسان، خون حیوان قربانی به صورت سکه‌های طلا در کیسه «ستمگر» جاری است. در این اثر، رنگ قرمز در مقابل رنگ سیاه و سرخی خون در برابر تیرگی، خشونت و بی‌رحمی نوع بشر را توضیح می‌دهد. به جز گوسفند که به عنوان نماد دام و دامداری آمده است؛ کالاشدگی انواع حیوانات مانند ماهیگیری تجاری، صنعت پشم، چرم و خز، صنایع دارویی و غیره قابل بحث است.

برای مثال خز یک کالای لوکس است که صنعت آن در طول تاریخ یکی از بی‌رحمانه‌ترین صنایع بشری بوده

تأثیر پذیرفته‌اند. همچنین در خلال آثار مارکس می‌توان دریافت که برای هنر ارزش بالایی قائل بوده است. تفاسیری که از مقدمه‌ای بر نقد اقتصاد سیاسی شده راهگشای مبانی نظریه‌ای است که برای هنر نیز می‌توان به کار برد. براساس نظریه تبیینی مارکس، زیربنای هر جامعه ساختار اقتصادی و روبنای آن شامل نهادهای اجتماعی، قانون، فلسفه، مذهب و البته هنر است. بنابراین برای تحلیل و توضیح هر اثر هنری ابتدا شرایط اجتماعی اقتصادی پیدایش آن را باید شناخت. در اینجا بحث بر سر این است که هنر چگونه به مسائلی نظیر نابرابری طبقاتی میان انسان‌ها و گونه‌گرایی، تبعیض و چیرگی زورمندان بر ضعیف‌ترها پرداخته و در جهت مرتفع ساختن مشکلات می‌کوشد. زیباشناسی می‌تواند بازتابی از شرایط سیاسی و اجتماعی باشد و از این طریق تلاش می‌کند تا تفسیر جدیدی از حقیقت را به صورت محصول هنری ارائه دهد. متعاقب تفکر مارکس، لوکاچ نیز معتقد است که هنر از زندگی برمی‌خیزد و خلاقانه آن را بازآفرینی می‌کند و هنرمند چشم‌انداز آینده بشر را مطابق با تحولات فکری هر دوره بازتاب می‌دهد. (لوکاچ، ۱۳۸۱: ۱۷-۲۲)

به این ترتیب پنج اثر از هنرمندان مختلف در حوزه‌های تجسمی چون طراحی پوستر، تصویرسازی و دیوارنگاری (گرافیتی) به لحاظ محتوای مضمونی معرفی

تصویر ۱. ستمگر، اثر: کو، سوو. (۲۰۱۲)
(<https://mercyforanimals.org>)

در انتقال ساده و سریع پیام به مخاطب از پیچیدگی پرهیز کرده است. انتخاب رنگ سبز پس‌زمینه امکانی است که در تقابل با رنگ خون دلالت دارد.

اما سرکیسیان در این اثر از کدام بدبختی می‌گوید؟ روایت صنعت لبنیات به نحوی است که عموم مردم اطلاع ندارند. هیچ گاوی به‌صورت خودبه‌خود شیر تولید نمی‌کند. تمام حیوانات پستاندار و از جمله گاوها فقط در صورت داشتن نوزاد شیر می‌دهند. شیر گاو، غذای گوساله نوزاد است و برای استمرار در تولید شیر، گاو ماده باید هر سال گوساله به دنیا بیاورد. در پرورشگاه گوساله‌های ماده را دو روز پس از تولد از مادر جدا می‌کنند و به قسمت پرورش گاوهای شیرده می‌فرستند؛ گاو ماده را پس از یک‌سالگی با تلقیح مصنوعی باردار می‌کنند. پس از دوره بارداری، و حداکثر دو روز پس از تولد، گوساله نوزاد را از مادر می‌گیرند و مادر را به ماشین شیردوشی می‌بندند. حدود سه ماه پس از تولد اولین فرزند، او دوباره به وسیله تلقیح مصنوعی باردار می‌شود. گاو ماده در وضعیت بارداری باید هر روز چندین برابر شیری را که یک گاو در طبیعت تولید می‌کند به ماشین شیردوشی بدهد. هر گاو شیرده در فاصله دو

است. این درحالی است که بشر در عصری زندگی می‌کند که کمترین نیاز و ضرورتی برای بهره‌گیری از پوست حیوانات ندارد. در چند دهه اخیر به دلیل تلاش نهادهای مدافع حقوق حیوانات، درآمد حاصل از صنعت خز در نوسان بوده است؛ اما در عوض حیوانات مختلفی چون راسو و روباه، چینچيلا، بابت، بیور، سیاه‌گوش، سمور و فک را برای تجارت خز پرورش می‌دهند. راسو محبوب‌ترین خز پرورشی را در دنیا دارد و چین کشوری است که بیشتر از همه بر بازار تولید خز در جهان تسلط دارد. طبق اعلام فدراسیون بین‌المللی خز در سال ۲۰۱۴ این کشور ۳۵ میلیون پوسته تولید کرده است. (Bale, 2016) اتحادیه اروپا از سال ۲۰۰۹ به دنبال ایجاد شرایط مناسب‌تر برای پرورش حیوانات و تولید خز بوده، اما حامیان حیوانات همگی از ممنوعیت کامل پرورش خز حمایت می‌کنند.

در اینجا ما با اثری مواجه هستیم که با در نظر گرفتن جنبه‌های مالی یا به عبارتی اقتصادی به حقوق حیوانات می‌پردازد و ارتباط آن دو را نشان می‌دهد. هنرمند به واسطه اثر هنری‌اش در تصویر ۱، حقیقتی را عرضه می‌کند که نظریه صرف نیست؛ بلکه حقیقتی است که نشان می‌دهد بشر در جوامع کنونی در ارتباط با گونه‌های دیگر موجودات چه مناسباتی دارد و چگونه آن را تجربه می‌کند. اینجا محتوای اثر، واقعیت را به شیوه‌ای روشن و عریان بیان می‌کند.

تصویر ۲ با عنوان «شیرگاو، همچون بدبختی با همه طعم‌ها عرضه می‌شود»^{۱۴} اثر آرابو سرکیسیان از مجموعه پوستره‌های کمپین 269life است که در بالای گوشه سمت چپ کادر پوستر همراه با نشانه و آدرس سایت این مجموعه آمده است. این پوستر با به‌کارگیری استعاره‌ای از تصویر گاو ماده که از شکمش خون می‌ریزد به‌جای بستنی روی قیف، در پی آن است تا نشان دهد حاصل رنج دام همان چیزی است که انسان به‌صورت محصولی لذت بخش و رایج از آن بهره می‌برد. تصویر گاو و قیف بستنی در ترکیب‌بندی مرکزی و محوری قابل ملاحظه است. شعارخلاقانه پوستر با طنزی گزنده به درد و رنج گاو ماده و به‌طور کلی به صنایع لبنیات اشاره می‌کند. هنرمند با توجه به ویژگی طراحی پوستر

تصویر ۲. شیرگاو همچون بدبختی با همه طعم‌ها عرضه می‌شود، اثر: سرکیسیان، آرابو. (۲۰۱۳)

[/https://veganorigo.com/en/pages/posters](https://veganorigo.com/en/pages/posters)

نقش هنرمند آگاه کردن عموم، به صورت تمام‌عیار، برای تغییر عادات و در کل فرهنگی است که رویکرد سرمایه به‌جا گذاشته است.

در انگلستان، بنکسی شناخته‌شده‌ترین چهره گرافیتی است. به منظور اینکه پلیس دستگیرش نکند، بنکسی همواره هویت خود را به شکلی اسرارآمیز پنهان کرده است. بسیاری از کارهای هنری بنکسی را می‌توان در گوشه و کنار دیوارهای لندن و حومه‌های آن دید؛ اگرچه آثار بنکسی فقط به لندن ختم نمی‌شود و در سراسر جهان، از جمله بر دیوارهای شهرهای خاورمیانه قابل دیدن است.

در تصویر ۳ ما طرح خرسی را با دامن صورتی و کلاه بوقی می‌بینیم که روی تک‌چرخ مخصوص نمایش با وجود استفاده دشوار از این وسیله در حال حرکت است. پهلوی سمت چپ تصویر نوشته قرمز رنگ «او به دنیا آمده تا وحشی زندگی کند»^{۱۶} نیز به چشم می‌خورد. در برداشت اول واژه «سیرک» شامل انواع موضوعات جالبی است که می‌توان آن‌ها را در صنعت سرگرمی قرار داد: زنان و مردان بندباز، دلقک‌ها و حیوانات تربیت‌شده، شیری است که از میان آتش می‌پرد، فیل‌ی که روی پاهای عقب خود می‌ایستد، یا میمونی که دوچرخه‌سواری می‌کند و غیره. در وبگاه «بنیاد مردمی رعایت اصول اخلاقی در برابر حیوانات»^{۱۷} شرایط سیرک برای آموزش حیوانات با انواع روش‌های تنبیهی مثل شلاق، قلاب‌های تنگ، گیره‌های برقی، باتوم‌های سنگین با قلاب فولادی تیز در یک طرف و دیگر ابزار دردناک توصیف می‌شود. حبس دائمی حیوانات سیرک تقریباً در طول سال در هر شرایط آب و هوایی شدید امری دائمی است. همه این موارد مصادیق بارز سوءاستفاده و حیوان‌آزاری را نشان می‌دهد. از عوارض شرایط خشن حیوانات در سیرک، خطر شورش حیوانات در برابر مربیان و مخاطبان عمومی بوده که بارها اتفاق افتاده است. از این رو با توجه به اعتراضات گسترده انجمن‌ها و حامیان حقوق حیوانات، چندین کشور حضور حیوانات را در سیرک‌های خود ممنوع کرده‌اند.^{۱۸}

آثار آگاهی‌بخش مانند تصویر ۳ در کنار تلاش افراد و انجمن‌های مدافع حقوق حیوانات به تدریج موجب

سالگی تا پنج سالگی، سه فرزند به دنیا می‌آورد و هر بار فرزند او را جدا می‌کنند. بیشتر گاوهای شیرده در سن پنج‌سالگی به شدت از کمبود کلسیم و مشکلات استخوان رنج می‌برند و دیگر به درد صنعت شیر نمی‌خورند؛ بنابراین به کشتارگاه فرستاده می‌شوند.^{۱۵} موارد فوق تنها بخشی از تمام رنجی است که دام در صنعت لبنیات با آن مواجه است. درواقع شیر مصرفی در انواع محصولات لبنی صنعتی، نتیجه بهره‌برداری از یک حیوان ماده است که در تمام عمر کوتاه و غیرطبیعی خود شکنجه و به او تجاوز می‌شود. این‌همه به منظور تولید شیر در سطح بسیار وسیع در جوامع است.

در روند جداسازی گوساله ماده یا نر از مادر، حیوان نسبت به محصول خود بیگانه می‌شود. بدن و عملکرد حیوان به‌وسیله سرمایه ضبط و در پی آن تنها به یک منظور از آن بهره‌برداری می‌شود؛ درواقع تمام موجودیت حیوان در یک فعالیت تولیدی خلاصه می‌شود. از نظر مارکس، رویکرد سرمایه همواره کمیت را بر کیفیت مسلط می‌کند و به تبع آن همه فرآورده‌های اجتماعی به کالاهای بازاری بدل می‌شوند که ملال‌آور و فرهنگ‌ستیز هستند (ایگلتون، ۱۳۹۳: ۱۱۱). در اینجا هنرمند با ارائه این اثر تلاش می‌کند که عموم را با حقیقت پشت پرده صنعت لبنیات مواجه کند. در اینجا

تصویر ۳. بنکسی، آن(خرس) به دنیا آمده تا وحشی زندگی کند.
(<https://www.streetartbio.com/artists/banksy>)

تصویر ۴. چه باید کرد؟ اثر: پوراکیبر، حمیدرضا (۱۳۹۹)
(<https://www.irancartoon.com/ir/gallery>)

در این اثر هنرمند با ذهن خلاق خود واقعیت را بازآفرینی و سعی می‌کند با تبیین یک رویداد خاص که البته در رسانه‌ها نیز منعکس شده، آگاهی فردی و در پی آن آگاهی اجتماعی را به همراه داشته باشد. در پاسخ به‌عنوان اثر حمیدرضا پوراکیبر در تصویر ۴ یعنی «چه باید کرد؟» می‌توان به راهکارهای روشنی از جمله کاهش استفاده از گوشت، شیر، تخم‌مرغ و سایر محصولات حیوانی تا حد امکان؛ استفاده بیشتر از محصولات ارگانیک و محلی؛ اطلاع‌رسانی بیشتر درباره سبک زندگی گیاهخواری و جایگزین‌های مناسب گیاهی

تصویر ۵. مادر، در هر کالبدی شایسته احترام است، اثر: پوراکیبر، حمید رضا (۱۳۹۸).
(<https://www.irancartoon.com/ir/gallery>)

تحوالی در صنعت سیرک شده است تا شاهد سیرک‌های بدون حیوان به عنوان جایگزین شکل سنتی آن باشیم. به این ترتیب سیرک‌های بدون خشونت که می‌تواند تقاضای عمومی را پاسخ دهد رو به افزایش است. تعداد زیادی از اجراهای هیجان‌انگیز و مبتکرانه وجود دارد که بدون حضور حیوانات، تماشاگران را خیره می‌کند و در عین حال صنعت سیرک را برای سرمایه‌گذاران پابرجا نگه می‌دارد. در نهایت انجمن‌های مدافع حقوق حیوانات نیز در پی ایجاد قوانینی هستند که صنعت سیرک در تمام دنیا به سمت تولید و اجرای نمایش‌های بدون حیوان حرکت کند.

تصویر ۴ اثر حمیدرضا پوراکیبر به انتشار فیلم‌هایی در خصوص زنده‌به‌گور شدن جوجه‌های یک‌روزه در تاریخ فروردین ۱۳۹۹ اشاره دارد. بنا بر گزارش سایت خبری تحلیلی عصر ایران، رئیس انجمن تولیدکنندگان جوجه در این باره توضیح داد: «حذف و معدوم‌سازی مازاد تولید جوجه یک‌روزه امری طبیعی در صنعت مرغداری است. هر تعداد جوجه یک‌روزه که فروش نرود مجبور به معدوم‌سازی آن هستیم.»^{۱۹} این گزارش علت خلق تصویر ۴ و البته آگاهی افراد بیشتری در ارتباط با روند خشن صنعت مرغداری در برخی کشورها از جمله ایران بوده است؛ اقدامی که حتی از نظر مدیر کل حفاظت محیط زیست استان تهران، به‌عنوان عملی غیرانسانی و غیرعلمی مطرح شد.

برنارد رولین، استاد فلسفه و متخصص حیوانات دامپروری از دانشگاه کلرادو، توضیح می‌دهد که برخلاف ادعای عمومی، مرغ‌ها موجودات کم‌هوشی نیستند. آن‌ها ضمن رفتارهای پیچیده‌ای که دارند، سازماندهی اجتماعی و فردی را به‌خوبی یاد می‌گیرند. افرادی که از مرغ‌ها نگهداری کرده‌اند می‌دانند که شخصیت هر یک از مرغ‌ها منحصر به خودش است. مرغ‌ها در زندگی قادر به تشخیص سلسله‌مراتب طبیعی خود هستند. درنهایت با هیچ سند و مدرکی نمی‌توان حبس کردن مرغ، در قفس‌های کوچک و به‌طور کلی شرایط خشن رشد و پرورش مرغ در مرغداری‌های صنعتی را امری منطقی و اخلاقی دانست. (Rollin, 2017)

برای غذاهای حیوانی، و درنهایت برنامه‌ریزی برای استفاده خردمندانه از تولیدات مازاد اشاره کرد. شایان ذکر است که کشورهای مختلف به دنبال یافتن روش علمی برای جایگزین کردن عملی اخلاقی با این عمل غیراخلاقی هستند. چندی پیش کشورهای آلمان و فرانسه اعلام کردند که برای پایان بخشیدن به کشتار جمعی جوجه‌ها با یکدیگر همکاری خواهند کرد.

در تصویر ۵ با عنوان «مادر»، یک اثر تصویرسازی از گردهم‌آیی مادران و کودکان گونه‌های مختلف جانوری است که انسان در مرکز ایشان قرار دارد. هنرمند در اینجا بر جایگاه عاطفی «مادر» در همه جانوران تأکید دارد. پوراکیب در این اثر توضیح می‌دهد که مهر و عاطفه مادرانه فقط مختص به انسان نیست. او توجه مخاطب را به این نکته جلب می‌کند که می‌توان بدون تبعیض و گونه‌گرایی، به‌ویژه برای موجوداتی که ضعیف‌ترند، برخوردی عادلانه داشت. علمای اخلاق و فیلسوفان استدلال می‌کنند که بشر از زندگی در جامعه‌ای سود می‌برد که ستمگری در آن امری عادی نباشد. حیوانات، مانند کودکان، از نظر اخلاقی بی‌گناهند و توانی برای دفاع و حمایت از خود ندارند. اگر نقش قانون دفاع از افراد ضعیف و آسیب‌پذیر در برابر ظلم و استثمار است، بنابراین به لحاظ اخلاقی باید مدافع حیوانات باشیم. در اینجا تلقی غیراخلاقی این خواهد بود که فکر کنیم فقط رنج انسان اهمیت دارد؛ حال آنکه می‌دانیم حیوانات نه تنها درد که رنج روحی را نیز تجربه می‌کنند.

این اثر نقدی است به کالاشدگی حیوانات؛ علی‌رغم اینکه با رویکردهای اخلاقی حیوانات مُدرک و واجد حیات روانی شناخته‌شده هستند، در نظام سرمایه به عنوان کالا تولید و مصرف می‌شوند. باب تورس توضیح می‌دهد: «وقتی ما کالایی را می‌خریم وارد نوعی چرخه و فرایندی تکراری می‌شویم که در آن تولید و مصرف لازم و ملزوم یکدیگرند و هر کدام معرف لحظه‌ای در فرایندی منفرد است که تمامیت تولید سرمایه‌داری را پیش می‌برد.» (تورس، ۱۳۹۶: ۲۳) درواقع ما با مصرف کالا، ارزش را به کسانی برمی‌گردانیم که صاحب وسایل تولید هستند و از این طریق اجازه می‌دهیم کالای

بیشتری تولید کنند. صنایع غذایی، دارویی پوشاک، آرایشی و بهداشتی در حال حاضر بزرگ‌ترین بهره‌کشان از حیوانات هستند و با هم یکی از برجسته‌ترین بخش‌های اقتصادی جهان را تشکیل می‌دهند. آن‌ها مسئول حبس، شکنجه، مثله کردن، استثمار جنسی و مرگ سالانه میلیاردها حیوان هستند. به سرمایه‌داران اجازه داده می‌شود که با نادیده گرفتن توانایی حیوانات در احساس رنج، تحقیرآمیزترین اعمال را برای مهار مقاومت و رفتار طبیعی حیوانات انجام دهند. این اقدامات شامل حبس و قطع عضو است و به عنوان روش‌های قانونی جلوگیری از آسیب و مرگ به‌دست جامعه علمی و حقوقی در نظر گرفته می‌شود.

در این پنج اثر، هنرمندان با زبان تصویر یادآوری می‌کنند که چطور در فرایند اجتماع‌پذیری، نظام تولید و سرمایه به نوع انسان می‌آموزد تا با شیوه خاصی به جهان بنگرد. آن‌ها معتقدند که این شیوه خاص در رفتار نوع انسان در مواجهه با طبیعت تأثیر خواهد داشت. این فرایند اجتماع‌پذیری یا تابعیت جمعی علت اصلی بازآفرینی فرایندهای اقتصادی و سیاسی است که حیوانات را در زمره ستم‌دیدگان قرار می‌دهد. هنر مدافع حیوانات می‌کوشد تا توضیح دهد که سلطه انسان بر حیوانات در دو سطح ایدئولوژیک و مادی رخ می‌دهد. ما با این ایدئولوژی انس داریم؛ چارچوبی است که به‌طور دائم جهان را برای ما تبیین می‌کند. درنهایت هنرمند از مخاطب می‌خواهد تا با دوباره نگرستن و تعمق در عادات و رفتار خود به عنوان متقاضی و مصرف‌کننده، و با توجه به اصول اخلاقی، رفتار انضمامی خود را در قبال حیوانات به‌دقت بررسی و بازبینی کند.

نتیجه‌گیری

حقوق قائل شدن برای حیوانات امری اخلاقی است. این امر در روند تاریخ با در نظر گرفتن ادراک، حیات روانی و عواطف حیوانات تبیین شده است. با توجه به براهینی که ذکر شد، حیوانات کنش‌گر اخلاقی محسوب نمی‌شوند ولی به عنوان موجودات مُدرک، هر نوع و شکل بهره‌کشی از آن‌ها امری غیراخلاقی شناخته شده است. بنابراین عدم رعایت حقوق حیوانات در جوامع تنها

با توجه به نظریه اقتصاد سیاسی قابل توجه است. مطابق با اقتصاد سیاسی، کالاشدگی حیوانات روندی بوده است که با پیشرفت سرمایه‌داری به عنوان ابزار تولید و به منظور انباشت و تجمیع ارزش افزوده به کار گرفته شده‌اند. این حرکت در تاریخی قدیمی‌تر از سرمایه‌داری مدرن ریشه دارد، اما واضح است که قدرت مناسبات سرمایه‌داری درکل، موجب عمیق‌تر و گسترده‌تر شدن این نظام بهره‌کشانه شده است. در این روند، ساز و کار تولید گونه‌گرایی را توجه کرده، و تولید و مصرف به‌صورت یک رابطه دوسویه این چرخه هژمونیک را تداوم بخشیده است.

دیدگاه حامی حیوان دیدگاهی رادیکال و افراطی است. در دعوت به کوشش برای زیستن به شیوه‌هایی که به حقوق حیوانات رعایت شود، ضروری است که با میزان بالایی از واقع‌گرایی تعدیل شود. به اعتقاد مارکس «هنر لذت صرف نیست» بنابراین در اینجا هنر مدافع حیوانات با به‌کارگیری عناصر تصویری و نوشتاری و روش ویژه هنرمند در بیان محتوا نه در پی لذت‌بخشی بلکه به دنبال بازنمایی واقعیت و درواقع عرضه بزرگ‌ترین وجه معنا به جهان است. مطابق با نظر مارکس هنر به عنوان روبنای اجتماعی در جهت آگاهی بخشی به منظور رفع انواع بی‌عدالتی و تبعیض و گونه‌گرایی و همچنین رفع مشکلات آن می‌کوشد. هنرمند با کنش خلاق خود چشم‌انداز آینده بشر را بازتاب می‌دهد و در مسیر آگاهی بخشی نقش بسزایی ایفا می‌کند. هنر مدافع حیوان براساس صداقت در بیان احساسات هنرمند، برگرفته از واقعیات موجود مطرح می‌شود و حاصل آن برای مخاطب سرایت‌پذیری و تأثیرگذاری است. نقش هنرمند محقق ساختن توانایی بشر در گرو تغییر و دگرگونی آن عادات مسلطی است که نظام سرمایه آن را توجیه می‌کند. هر اثری از این دست که بتواند به نحوی خاص دوره خود را به سیر تحول عام بشری مربوط کند و چشم‌انداز تاریخی برای آینده این تحول ارائه دهد، واقع‌گرایانه است.

با اتمام به نمونه‌های قابل ملاحظه از هنر مدافع حیوانات که در این پژوهش تنها مواردی محدود از آن مطرح شد، به‌سادگی در می‌یابیم که رعایت حقوق

حیوانات معنایی بیش از دوستی با حیوانات دارد. مطابق با احکام اخلاقی ما نباید زندگی هیچ حیوانی را که مُدرک حیات است بگیریم؛ نباید به بدن آن تجاوز کنیم، آسیب برسانیم یا آزادی او را محدود کنیم. به رسمیت شناختن این مسئله که حیوانات حقوقی دارند، تأیید و بازشناسی اجتماعی و گسترده این واقعیت است که آن‌ها نباید استثمار شوند. انواع بهره‌کشی از حیوانات باید لغو شود و ارزش ذاتی آن‌ها به عنوان اشخاص، نه به عنوان کالا یا دارایی، لحاظ شود. هنرمند نیز با بیان حقیقت پشت پرده در خصوص صنایع شیر، گوشت، خز، وضعیت مرغداری‌ها، سیرک و ... نه تنها به ترویج حیوان‌دوستی می‌پردازد، که با استفاده از ابزار هنر در پی آگاه‌سازی و آموزش عمومی در جهت مبارزه با تخریب بیش از پیش محیط زیست و متعاقب آن حفظ منابع عمومی برای نسل‌های آینده است.

پی‌نوشت‌ها

۱. سوو کو Sue Coe هنرمند معاصر انگلیسی، عمدتاً به جهت آثار اجتماعی‌اش شناخته شده است. او در ۲۸ نوامبر ۱۹۵۱ در استافوردشایر انگلستان به دنیا آمد و در نزدیکی یک کشتارگاه بزرگ شد. خاطره دوران کودکی از کشتارگاه انگیزه مادام‌العمر او برای فعالیت در خصوص حقوق حیوانات بود. این حساسیت مشخصه آثار کو است که اغلب به صراحت، حقوق حیوانات و سایر مسائل اجتماعی را موضوع اصلی خود قرار می‌دهد. این هنرمند برای به تصویر کشیدن صحنه‌هایی از رنج حیوانات با تکنیک‌های نقاشی و چاپ به شیوه رئالیستی استفاده می‌کند. آثار او به طور قابل توجهی تحت تأثیر هنرمندانی چون شیم سوتین Chaïm Soutine، کته کولویتس Käthe Kollwitz، فرانسیس گویا Francisco de Goya و دیگران است. تصاویر او در نشریات مختلفی از جمله نیویورک تایمز، نیویورکر و... منتشر شده و هم‌اکنون او ساکن شمال ایالت نیویورک است.

- (<http://www.artnet.com/artists/sue-coe/?-type=works-on-paper>)

۲. آرابو سرکیسیان Arabo Sargsian، هنرمند معاصر ارمنستان و طراح فیلم استودیوهای بین‌المللی لوسون از جمله مجموعه فیلم‌های مستند «فریاد بی‌گناها» (صداهایی که نمی‌توانند حرف بزنند) است. تمرکز سرکیسیان روی تصویرسازی، طراحی گرافیک و عکاسی است. او با گروه‌های

14. *Milk because misery comes in all flavors.*
15. nutritionfacts.org
16. *born to be wild*
17. *peta* (People for the Ethical Treatment of Ani-
(mals) پیتا، سازمان آمریکایی حامی حقوق حیوانات که در
ویرجینیا است و توسط اینگریک نوکریک رهبری می‌شود.
18. www.peta.org
19. www.asriran.com

کتابنامه

- ایگلتون، تری. (۱۳۹۳)، مارکسیسم و نقد ادبی، ترجمه: اکبر
معصوم بیگی، مشهد: انتشارات بوتیمار.
- تورس، باب. (۱۳۹۶)، *اقتصاد سیاسی و حقوق حیوانات*، ترجمه
گلناز ملک، تهران: نشر مرکز.
- ریگان، تام. (۱۳۹۷)، *حق حیوان، خطای انسان درامدی به
فلسفه/اخلاق*، ترجمه بهنام خداپناه، تهران: نشر کرگدن.
- لوکاچ، جرج. (۱۳۸۱)، *جامعه‌شناسی رمان*، ترجمه محمدجعفر
پوینده، تهران: نشر چشمه.
- مارکس، کارل. (۱۳۵۲)، *سرمایه (کاپیتال)*، ترجمه ایرج
اسکندری، زالتس لند.
- مارکس، کارل. (۱۳۸۷)، *دست‌نوشته‌های اقتصادی و فلسفی
۱۸۴۴*، ترجمه حسن مرتضوی، تهران: نشر آگه.
- H. Franklin, Julian. (2005), *Animal Rights and
Moral Philosophy*, New York, Columbia
University Press.
- Jason CH. (2007), *Animals, agency, and class:
writing the history of animals from below*. Hum
Ecol Rev; 14(1): 12-101
- Taylor, Robert. (2004), *a Kantian Defense of Self-
Ownership*, the Journal of Political Philosophy:
V 12, N 1, pp. 65-78.
- Wolloch N. (2008), *Rousseau and the love of
animals*, Philos literature: 32(2), 293-302.
- Albright KM. (2002), *the Extension of Legal
Rights to Animals under a Caring Ethics*, Nat
Resour J, 42(1), 31-91.
- Foster, John B. (1999), *Marx's Theory of Metabolic
Rift: Classical Foundations for Environmental
Sociology*, AJS Volume 105 Number 2: 366-405.
- Bundis Marximus and Tierbefreiung, "18 Theses

حقوق حیوانات در سراسر جهان از جمله کمپین 269life،
ائتلاف بین‌المللی ضد خز و سازمان حقوق حیوانات در
جهان PETA همکاری کرده است. طرح‌های قدرتمند او پیام
رفاه حیوانات را با هنرمندی و دید دراماتیکش بسط داده
است. آثار آرابو سرکیسیان در موزه هنر دیجیتالی ارمنستان
DAMARM با هدف حمایت از حیوانات به نمایش گذاشته
شده است. (<http://www.cryoftheinnocent.com>)

۳. بنکسی Banksy یکی از مهم‌ترین هنرمندان خیابانی شناخته
شده در جهان است، که می‌توان گفت روش هنری او طی
سال‌های اخیر به خرده‌فرهنگ تبدیل شده است. اظهارات
سیاسی و بینش مخرب بنکسی در برهه‌های حیاتی تاریخ
مدرن بر شهرهای سراسر جهان تأثیر گذاشته است و
دیدگاه‌های جایگزین را برانگیخته و انقلاب را در دنیای هنر
تشویق می‌کند. هویت او حتی پس از سی سال حضور در
صحنه جهانی گرافیتی ناشناخته است. کارهای او شامل
تصاویر قدرتمند و اغلب بحث‌برانگیز است که به گسترش
سریع نام و آثار او در اینترنت دامن زده است. آثار بنکسی
اغلب به شکل شابلون‌های چندلایه و ترکیب‌شده با سایر
منابع رسانه‌ای است. آثار هنری او اغلب طنز است و طنز
سیاه را با پیام‌هایی در مورد هنر، فلسفه و سیاست ترکیب
می‌کند. تاکنون تابلوهای چاپ ابریشم و نقاشی‌های شابلون
بنکسی در حراج‌های هنری مشهوری مانند ساتبی و بون
هامز لندن، رکورد فروش را به دست آورده‌اند. (<https://www.streetartbio.com/artists/banksy>)

۴. حمیدرضا پوراکبر متولد ۱۳۶۶ تصویرگر و گرافیست معاصر
ایران است. آثار او پیرامون موضوعات روز اجتماعی از جمله
تبعیض، فقر، محیط زیست و حقوق حیوانات بوده که به
صورت کارتون و تصویرسازی در سایت ایران کارتون
(هنرمندان کارتون‌نویست مطرح) و صفحه اینستاگرام ایشان
قابل مشاهده است.

(<https://www.irancartoon.com/ir/gallery/ed92aafb-f62b-4a29-98ce-fe3e1c4c9c50>)

5. categorical imperative
6. Autonomous
7. Moral agents
8. Patients

۹. Speciesism اصطلاحی که طرفداران حقوق حیوانات به کار
می‌برند و آن را هم‌پایه نژادپرستی یا تبعیض جنسیتی
می‌دانند.

10. Francisco Goya
11. Käthe Kollwitz
12. Diego Rivera
13. Terry Eagleton

منابع اینترنتی و خبرگزاری‌ها

- <https://www.irancartoon.com/ir/gallery/ed92aafb-f62b-4a29-98ce-fe3e1c4c9c50>(12/9/1400)
- <https://www.asriran.com/fa/news/724102/> (12/9/1400)
- (12/9/1400)<http://www.artnet.com/artists/sue-coe/?type=works-on-paper>
- <http://www.hoghooghe-heivanat.com>(12/9/1400)
- <https://www.behance.net/gallery/22117105/Animals-Are-Not-Ours-For-Entertainment>(12/9/1400)
- <http://www.cryoftheinnocent.com/staff/arabo-sargsyan/>(12/9/1400)
- (12/9/1400)<https://www.mercyforanimals.org>
- (12/9/1400)<https://www.nutritionfacts.org>
- <https://www.streetartbio.com/artists/banksy>(12/9/1400)
- <https://www.peta.org/issues/animals-in-entertainment/circuse> (12/9/1400)
- <http://www.veganstvo.info/556-arabo-ya-vsego-lish-raskryvayu-lyudyam-glaza-na-pravdu-.html>(12/9/1400)
- (12/9/1400)<https://www.veganorigo.com/en/pages/poster>
- on Marxism and Animal Liberation”, Monthly Review Online, 2018. Accessed July 28, 2019 <http://mroonline.org> (5/9/1400)
- Marx, Karl, On the Jewish Question, Marx and Engels Collected Works, vol. 3, P.172. London: Lawrence & Wishart, 2010.
- Bale Rachael, (2016), “Fur Farms Still Unfashionably Cruel, Critics Say,” National Geographic 17 Aug.
- Rollin, Bernard. (2017), Raising consciousness about chicken consciousness, Animal Sentience 2017.021: Rollin on Marino on Thinking Chickens. <https://www.wellbeingintlstudiesrepository.org/> (2/8/1400)
- <https://www.nationalgeographic.com/animals/article/wildlife-china-fur-farming-welfare> (12/9/1400)